СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XLIII. Ч. 104. Джерзи Сити, Н. Дж., понеділок, 6 травня 1935. VOL. XLIII. No. 104. Jersey City, N. J., Monday, May 6, 1935. THREE CENTS

БОРОТЬБА МІЖ СЕНАТОМ І УРЯДОМ ЗА БОНУС

ВАШИНГТОН. — Серед сенаторів панує поважний настрій за ухвалення законопроєкту Винсона, що приказує урядови виплатити негайно готівкою бонус ветеранам великої війни.

Проєкт, котрий додає до державних видатків суму 2 і чверть міліярда долярів, був би певно вже ухвалений у пятницю, якби провідники демократичної більшости не були зорієнтувалися на час, що грозить, та не постаралися відложити справу до понеділка.

Сенатор Гарисон остерігав прихильників законопроєкту Винсона, що на випадок його ухвалення президент Рузвелт його заветує.

БОРОТЬБА В ФЕДЕРАЦІЇ ПРАЦІ ЗА СПОСОБИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЮНІЙ.

ВАШИНГТОН. — В Американській Федерації Праці назріває поважний розлам. Через боротьбу між двома засадами організації, себто так званою поземою й прямовисною, приходить до щораз частіших суперечок між прихильниками двох систем, і ці суперечки видай зроблять конечним розлам Федерації Праці на дві організації, з котрих кожда буде спиратися на одній засаді організації.

Тепер, наприклад, посварилась одна майнерська організація, що спирається на промисловій засаді організування всіх робітників цілого промислу в одну юнію, з юніями, що організують робітників деяких фахів, які працюють у майнах, бо ці останні робили собі з підприємством окрему умову саме тоді, коли головна майнерська юнія вела страйк. Одна частина юнійних провідників радить сперти Федерацію Праці на старій засаді організації фахів.

ТОРНАДО НА ПОЛУДНІ.

ЛУИСВИЛ (Кентокі). — Сильна вітрюга й електрична буря, що звіялася над стейтами Кентокі й Тексас, наробила великої шкоди та спричинила смерть коло 16 людей.

Рахують, що в Кентокі буря зірвала дахи з півтори сотки домів.

У Стела, в стейті Арканзо, грім покалічив 6 осіб одної родини.

В декотрих околицях вітри підняли величезні хмари куряви, але дощі цю куряву знесли назад на землю.

ПЯТЬ ОСІБ ЗГИНУЛИ В ПОЖАРІ.

ПОКІПСІ (Ню Йорк). — Огонь обняв так скоро 3-поверховий мешкальний дім на Мейн Стріт у цій місцевости, що в огні згоріли пять людей.

Огонь повстав з того, що діти при забаві підляли задні сходи дому газоліною або нафтою й підпалили. В пожарі згинули троє дітей і дві старші особи.

ВИКРАДЕННЯ ОСІБ.

ГЕЛОП (Ню Мексико). — Банда замаскованих людей напала на Роберта Майнора, комуністичного редактора, й адвоката Дейвида Левинсона, що приїхали сюди на вістку про відоме вбивство шерифа Кармайкела підчас кривавих заворушень при виkиданню з домів безробітних майнерів. Банда побила захоплених по головах до втрати притомности, а потім вивезла їх далеко за місто та викинула з авта на пустині, завязавши їх голови мішками. Вони мандрували по пустині, доки не дісталися до оселі Індіян, котрі їх відставили до шпиталю.

ЯКА МАЄ БУТИ ШКОЛА.

МАЙАМІ (Флорида). — Конвенція Краєвого Конгресу Родичів і Вчителів покінчилась ухваленням відповідних резолюцій про преріжні питання виховання дітей.

Між резолюціями найважнішою є резолюція про ідеал виховання дітей, котра каже: „Ми віримо, що постійний успіх нашої демократичної форми правління залежить від того, чи наші діти навчаться думати салостійно. Щоби вони могли цього навчитися, треба, щоб учителі в наших школах предкладали дітям у спосіб справедливий і без чутя всі сторони спірних питань, котрі входять в обсяг здібности зрозуміння даної ґрупи".

ДЕМОНСТРУЮТЬ ЗА МИР.

ВАШИНГТОН. — Представники Америки, Японії, Англії, Франції й Росії виступали тут на радіо з промовами за мир. Взивали вони держави й народи, щоби вони подвоїли свої зусилля для закріплення мира та обмеження воєнних зброєнь.

У цій радіовій демонстрації, для котрої обєднано теж радіові стації в інших краях, говорили попри урядників Америки і дипломатів згаданих країв у Вашингтоні ще отсі люди: лорд Сесил і Артур Гендерсон з Лондону; пані Крупська, вдова Леніна, і жінка Літвінова з Москви; князь Токуґава з Токіо; та сенатор Поль-Бонкур з Парижа.

ЗНАЙШЛИ НОВИЙ ЛІК НА ЦУКРОВУ НЕДУГУ.

ФІЛАДЕЛФІЯ. — На річних зборах Американської Колеґії Лікарів виступав д-р Гарфілд Донкен з відчитом про відкриття нового ліку на цукрову недугу („діябетес"). Цей лік, що, на його думку, скоро заступить дотеперішний лік „інсуліну", здержує зовсім поступ недуги.

УДОСКОНАЛЕННЯ ФОТОГРАФІЇ.

На зборах „Американського Інституту" в салі „Американського Музею Природничих Наук" у Ню Йорку показувано фотографію кулі, що летіла зі скорістю 250 миль на годину. Фотографія, очевидно, значно зменшувала скорість кулі. Глядачі бачили виразно, як куля летіла до сітки, продирала її та вдаряла далі в свою ціль. Один інжинір показав потім, як можна прочистити повітря з копоту, пропустивши крізь нього електричний ток сили 12,000 вольт. Ще інший учений фізик показував, як можна грати на інструменті при помочі відповідно контрольованого світла.

ЗНАЙШЛИ ТІЛО ТРЕТЬОГО ХЛОПЦЯ В ЕЛИЗАБЕТІ.

По довгім пошукуванню знайдено вже тіло 6-літнього Марія Труджіяно, що втопився був попередньої пятниці в Елизабет, Н. Дж., забавляючися з братом і товаришем на покинутій лодці в ріці Елизабет. Мейор приказав тепер прочистити ріку з останків затоплених лодок і кораблів та віддати їх дерево бідним на топливо. Поліція догадується, що три хлопці бавилися на шкаралупі такої лодки й підчас забави похоснулися й упали в воду.

РАЗ ЖІНКА!

В одній родині в Сан Павло (Бразилія) трапилась така подія. В. Родріґес хотів покарати свою жінку Марію за якусь-там провину. Жінка Родріґеса не належала до трусливих і в розгарі бійки перейшла в рішучий наступ так енерґійно що притиснула свого чоловіка до стіни і почала душити його. Пальці Марії так впялилися в горло чоловіка, що сарака аж язик вивалив. Розлючена жінка відкусила язик бідакови. Коли поліція запитала її де подівся язик Родріґеса, вона відповіла: „Я його проковтнула".

МОСКВА АНЕКТУЄ „КАЛЕВАЛУ".

В „Журналь де Женев" зявилася замітна стаття пера редактора п. Бріке під титулом „Москва і Калевала. Літературна анексія, що підносить поважну політичну проблему". Ось що пишеться, між иншим у тій статті: „Фінляндія святкує велике національне свято, століття Калевали. Щоб сотворити противагу Фінляндії, Совєти примушені також святкувати століття Калевали. Вони не бояться осмішити себе, представляючи цю поему, архитвір мистецтва, як передвістницю диктатури пролетаріяту. Це вже не вперше, що Москва намагається анектувати та перекрутити в такий спосіб літературну спадщину народів, підбитих червоною армією. Треба пригадати собі долю, приготовану грузинській епопеї Руставелі та національному співцеви України, Шевченкови.

„Щодо Калевали, то Совєти скористали з тої обставини, що цю поему Леронт зібрав між селянами східньої Карелії. Карелія творить совєтську републику на межі Фінляндії, якій вона має робити конкуренцію. Нагадуючи з нагоди Калевали національні традиції Карелії, Москва викликає болючу проблему, що затроює атмосферу північної Европи".

УБИВ 90-ЛІТНЬОГО БАТЬКА І ВКИНУВ ДО КРИНИЦІ.

В селі Хворостно, пінського повіту, Яким Лозюк убив свого 90-літнього батька Антона Лозюка, що був на його утриманні, а щоби змилити сліди злочину, трупа вбитого старця вкинув у криницю на свому подвірю. Сина — нелюда арештували.

НЕВДАЛІ ШКІЛЬНІ ЕКСПЕРИМЕНТИ.

Реформуючи буржуазний лад, большевики зреформували до самих основ теж школу, вводячи колективні шкільні републики. Усунено з них цілковито не тільки авторитет родичів, але взагалі всякий авторитет. Видемні наслідки большевицького виховання показалися швидко. Відчули їх особливо при війську, де колишні члени дитячих републик і „піонири" життевого большевизму не хотять визнавати військової дисципліни. Дійшло до того, що військові команданти зажадали рішучо від народнього комісаріяту освіти цілковитої зміни виховної системи. Прихиляючись до домагання військових кол, совєтський уряд заповів майже цілковитий поворот до типу передреволюційного шкільництва. Отже знесе дотеперішне „групове виховання", бо показалося, що воно є розсадником морального розкладу. Припиниться ученицьке самоврядування. Управителі шкіл і вчителі мають виказатися педагогічним досвідом. Школи одержать знову поділ на кляси, ведені досвідними педагогами. До піднесення вчительського авторитету будуть привернені оцінки поступів, клясифікації, іспити і кари. Наука буде вестися як давніше при помочі підручників, бо з устного навчання нічого не вийходить.

МОЗКОВИЙ ТРОСТ ОРГАНІЗУЄТЬСЯ В КАНАДІ.

Домініяльний уряд зробив у палаті послів в Оттаві перший крок у напрямі створення економічної ради, яка має помагати премієрови в розвязуванню громадських проблем. Ця рада, або, як її називають, мозковий трост, має аналізувати економічні проблеми, як хемік у лябораторії, збирати факти, розсліджувати їх і укладати пропозиції реформ. Рада має складатися з 15 членів і премієр має бути її головою. Кождий член ради має служити безплатно, одначе для ріжних галузей буде наймати експертів.

По короткій дискусії палата послів ухвалила резолюцію, одобряючи думку створення економічної ради.

ОЧИЩУЮТЬ ТУРЕЦЬКУ МОВУ.

Турецке наукове товариство під проводом Ґазі Ататірка видало перший список, що має 8,000 чисто турецьких слів, якими мають говорити турецькі громадяни. Вживати слова перські, арабські і взагалі чужинні заборонено.

ШПИТАЛЬ МАЄ ЗАПЛАТИТИ 16 ТИСЯЧ ВІДШКОДУВАННЯ.

В едмонтонськім суді присуджено пані Лидії Бітті $16,000, які тітулом відшкодування має заплатити їй місцевий шпиталь Мізерекордія. Пані Бітті позивала за недбалість у лікуванні її після операції.

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРИСПОСІБЛЕННЯ МОЛОДІ.

Польське міністерство промислу і торговлі приготовляє акцію господарського пристосіблення на терені цілої Польщі. Завданням акції запевнити молоді підчас студій і після закінчення відповідних практик у промислових і торговельних заведеннях. Промислово-торговельні палати мають порозумітися з промисловцями, що годяться приняти молодь на практику.

ДИВОВИЖНИЙ РАХУНОК.

В календарі „Лемка" на 1935 рік подано стан наших кооператив у цей спосіб: до Ревізійного Союза Русских Кооператив і Ревізійного Союза Українських Кооператив належали в 1934 р. 3,411 кооператив. — Старики! — Чомуж ви не подали окремо, скільки належить до „русского" та скільки до Українського Союза Кооператив? Ви певно спішилися на „собрания" тай забули подати окремо? — Де там! Ви „лем" стидалися подати правдивий стан вашого дрібку, і тому таку штуку втяли. Читач календаря, хлоп... на такім не розуміється і буде тішитися, що ми, „русскіе", стільки кооператив імієм. Не стидайтеся! Треба було подати ще так: „Русских кооператив є 3,371, а українських „лем" 202 кооперативи. Тоді рахунок називався б кацапсько-великорусскій. Бо правдивий стан є такий: на українських землях під Польщею є 3,371 українських кооператив, а 202 „імієт русскіе старци".

ЗАМИКАЮТЬ ЧИТАЛЬНІ.

В сяніцькім і короснянськім повіті не дають заснувати нових читалень „Просвіти", Кружків „Рідної Школи" та „Сільського Господаря". Крім цього розвязано Кружки „Рідної Школи" в Прелуках і Костарівцях у сяніцькому повіті. Існуючим іще читальням і кружкам не дають дозволів на улаштування академій і аматорських театральних вистав. Як відомо, у західній Лемківщині замкнено впродовж минулого року всі наші культурно-освітні товариства. Однак Українці на Лемківщині не падуть духом, а працюють дальше над собою, бо вірять непохитно в кращі дні. — Честь їм за це!

СКАРБ З 16. ВІКУ.

Селянин з села Гулевичі, ковельського повіту, Кулеша, копаючи землю над берегом річки Стохід, викопав глиняний горщик, у якому було 839 штук срібних польських монет з 16-го віку. „Скарб" передано до волинського музею.

„ГОДИННИК ЖИТТЯ".

На виставі „Чуда життя" в Берліні загальну увагу звертає на себе величезна вежа; в її середині є пісковий годинник, а зверху — дзвони. Що пять хвилин дзвони бють по 9 разів: це значить, що за той час у Німеччині вродилися 9 хлопців. Рівночасно з тим обертається пісковий годинник, що символізує за той самий час смерть 7 людей. По тій операції гучномовець викрикає: „В Німеччині є два мешканці більше". Німці одушевлені цим „годинником життя". Цілий день стоїть навколо нього велика товпа.

ВВАЖАЮТЬ ФРАНЦУСЬКО-СОВЄТСЬКИЙ ДОГОВІР НЕ ДУЖЕ ПРАКТИЧНИМ

ПАРИЖ. — Як Франція так і Совєти зобовязалися вразі воєнної небезпеки ділати скоро. Але поміч має бути дана тільки тоді, коли „напад не був спровокований". Французи хвалять міністра заграничних справ, Ляваля, що він не дався втягнути Совєтам у ріжні авантури, себто, що не звязав Франції з евентуальною воєнною заверухою на Далекім Сході. Назагал Французи раді тому, що вважають, що цей договір можна собі вразі потреби так толкувати, що він може бути позбавленим усякої практичної вартости.

ДОПОМОЖУТЬ РОЗБУДОВУВАТИ СОВЄТСЬКІ ЗАЛІЗНИЦІ.

ПАРИЖ. — У звязку з французько-совєтським договором Франція допоможе Совєтам розбудувати залізничу сітку на західніх границях, щоб тим чином облекшити рухи червоної армії у випадку війни. На це треба $231,000,000. Франція дасть на ту суму потрібні матеріяли і фахівців.

НІМЦІ ЗАЖУРИЛИСЯ.

БЕРЛІН. — Німецька преса пише дуже обережно про заключення французько-совєтського договору. Між стрічками можна вичитати, що той договір є нічим іншим,а військовим союзом, подібним до цього, що існував у 1914 р. Але є одна велика ріжниця між 1914 роком і теперішніми часами. Давнійше Німеччина була сильною державою і мала союзників, а сьогодні вона ще ослаблена і стоїть одинцем. Оте й турбує Німців.

ХОЧУТЬ ВТЯГНУТИ НІМЕЧЧИНУ І ПОЛЬЩУ.

МОСКВА. — Совєти дуже радіють, що заключено договір з Францією. Але дають заразом пізнати, що вони хотіли б іще притягнути до цього договору Німеччину і Польщу. А що вони це мали на думці, як заключали згаданий договір, видно по тім, що відкинули від цеї спілки Литву тільки тому, що Німеччина заявила, що через Мемель не буде з Литвою у ніякій спілці.

ВИМІНЯЛИ ПОЛЬСЬКОГО ҐРАФА ЗА ТРОХ НІМЕЦЬКИХ ШПИГУНІВ.

БЕРЛІН. — Польського шпигуна Юрія Сосновського, через котрого стято недавно голови двом німецьким паням з аристократичних родів за участь у шпигунстві, випущено з німецького арешту в заміну за трох німецьких шпигунів, що сиділи в польських тюрмах.

ВІДГОМІН УБИВСТВА ПЕРАЦЬКОГО.

ВАРШАВА. — У варшавському городському суді відбулася розправа проти студентки Яніни Гальор, який акт обвинувачення закидав поширювання фальшивих вісток. У червні м. р. поліція придержала обвинувачену на вулиці й відібрала їй течку з відозвами, в яких сказано було, що Жиди вбили міністра Перацького та що вбивники відомі. Обвинувачену засудили на 2 роки вязниці та сто злотих кари.

ДОПОМОГА ЛЕМКІВЩИНІ.

ЛЬВІВ. — Львівські часописі й організації зібрали до 15-го квітня б. р. 3,190 злотих. Ті гроші розділено в дрібних сумах від 100 до 200 злотих лемківським селянам, що потерпіли від минулорічної повені.

КНИЖКА В. МАСЮТИНА.

ЛЬВІВ. — Мистець проф. Василь Масютин викінчив працю про основи мистецької творчости, над якою працював звиш 15 років.

ВИСТАВА ОЛЕКСИ ГРИЩЕНКА.

ПАРИЖ. — Відомий український мистець Олекса Грищенко після 16-місячного побуту в містах Еспанії вернувся до Франції. Він підготовлює свою виставу еспанських праць.

ВИСТАВА В. ДОМАНИЦЬКОГО.

МОСКВА. — Знаменитий український різьбар Володимир Доманицький, професор академії, улаштував свою виставу різьб у Москві. В. Доманицький мешкає постійно поза межами України. В український різьбі займає дуже почесне місце.

ЯК ВИГЛЯДАЄ ТЕПЕР ОДЕСА.

МОСКВА. — В газеті „За Індустріялізацію" з 4-го квітня подибуємо відомости про місто Одесу на Україні. Пишеться там, що в місті панує страшна будівельна криза. Щонайменше 16 відсотків усіх будівель міста цілковито знищені й для мешкання вже непридатні. За останнє десятиліття приріст населення в Одесі становив 4 відсотки, а річний приріст будівель на мешкання 0.4 відсотки. Навіть будинок міської ради, збудований славним італійським архитектом Бернардацієм, є в цілком занедбаному стані. На подвірях скрізь багниця, купи сміття. Вікна повибивані. Дахи протікають. Вечорами місто в темряві.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.		SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy	
На рік	$6.00	One year	$6.00
На пів року	$3.25	Six months	$3.25
На три місяці	$1.75	Three months	$1.75
Число з пятниці (з англійською частю):		Friday's Issue (with Ukrainian Weekly):	
На рік	$ 2.00	One year	$ 2.00
На пів року	$ 1,25	Six months	$ 1.25
В Джерзи Сіті і Заграницею:		Foreign and Jersey City Rates:	
На рік	$9.00	One year	$9.00
На пів року	$4.75	Six months	$4.75
На три місяці	$2.50	Three months	$2.50

За оголошення редакція не відповідає.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союза: BErgen 4-1016.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ПРАКТИЧНА ЛЄКЦІЯ

Велика більшість у конґресі хоче ухвалити федеральний закон проти відомого американського скандалу, проти самосудів юрби. За ухвалення такого закона стоїть теж величезна більшість народу. За такий закон заявлялися без протесту краєві конвенції всіх партій.

Здавалосяб, що він повинен стати законом, бо Америка спирається на демократичних основах, себто на волі більшости. Так нам говорять в американських школах. Так нам говорять на 4-го Джулая (липня). Так нам наказує суддя, даючи нам горожанські папери. Всі кажуть, що демократія це правління волі більшости.

Одначе коли більшість хоче закона проти самосудів юрби, то вона своєї волі не може зробити законом. Нам усе говорять у школі, на патріотичних парадах, при наданню горожанства, що демократія тим краща від інших форм правління, що при ній рішає воля більшости, а при інших системах правління рішає воля меншости, деколи дуже малої, а тут у демократичній країні за самосуди дикої юрби заявляється меншість, і її воля стає законом понад волю більшости.

Противники цього закона проти лінчів чваняться в конгресі, що їм удалася така штука, що вони, меншість, потрафили зломати волю більшости. Одначе, чи мають вони чого дуже чванитись? Адже це вони говорили в своїх промовах, що самосудів юрби треба в полудневих стейтах на те, щоб здержати „червону" агітацію проти демократії, яка, мовляв, там шириться серед Муринів та бідного білого населення. Ця агітація, мовляв, переконує Муринів, що в Америці демократії нема, що це тільки гарна патріотична балачка без справжнього змісту, що Америкою справді править недемократичними способами маленька жмінка, проти якої оборона прав можлива тільки боротьбою теж насильними способами. Проти такої агітації південні сенатори шукають заборола в самосуді юрби.

Що може бути більше безглуздного, більше короткозорого, як давати цій агітації практичний факт з практичного життя, який власне піддержує цю „червону" агітацію? Чи не краще булоб якраз дати Муринам доказ, що в Америці демократія дає їм захорону прав і безпеченства?

Який вислід буде з такого поступовання конгресу? Південні сенатори поплескують себе по плечах, гейби вони були безпечні перед радикальною аґітацією серед Муринів. Їм здається, що вони безпечні. Мовляв, за нами стоїть не уряд, але збройна юрба з петлею, з рушницею та смолою. Але на як довго можна спирати своє безпеченство на такі засоби? Чи не бавляться південні сенатори безпеченством своїх дітей занадто очайдушно?

СОБОР СВЯТОЇ СОФІЇ В НЕБЕЗПЕЦІ

(ВУНІ) Чутка, що советська влада збирається зруйнувати київський собор св. Софії, цілком зрозуміло викликала обурення і протести серед наукових та мистецьких кол цілого світу.

Собор св. Софії, не говорячи вже про кольосальне історичне значіння для України, займає одно з найвизначніших місць серед памяток середньовічної архітектури не лише східньої, але й центральної Европи. Культурна людина не в стані зрозуміти такої прояви безконечного варварства, як нищення памятки, що своєю унікатною цінністю являється скарбом цілого людства.

Собор св. Софії був заложений Ярославом Мудрим, правдоподібно в р. 1037, у місці, де князь Ярослав остаточно розбив орду Печенігів, що напали були на Київ. З усіх українських церков візантійсько-романської доби св. Софія є найбільшою, найпишнішою та збереглась до нашого часу порівнюючо найліпше. Значіння її полягає також у впливі на монументальне будівництво на довгий час та великий простір. За девять віків існування св. Софію багато разів руйновано та перебудовувано. Ґрунтовні реставрації переводилися за Петра Могили, та на самому кінці XVII віку, з яких походить її сучасний зовнішній вигляд. До року 1707 при допомозі гетьмана Івана Мазепи виводять бані на церкві, дах та скульптурні декорації стін і вікон. Незвичайно цікаві документарно є рисунки Голяндця Вестерфельда, що року 1651 приїхав з військом князя Радзівила до Києва як двірський маляр та зарисовував памятки місцевої старовини. Його рисунки, збережені, на жаль, лише в копіях, дають уяву про вигляд св. Софії перед бароковою реставрацією.

Своїм пляном церква св. Софії є пятькорабельна базиліка з банями. Кожен корабель замикають зі сходу абсиди: середній найширший — абсида гранчаста; решту — менші півкруглі абсиди. 16 масивних стовпів, по чотири в ряд, ділять один корабель від другого. Широкий трансепт, що проходить перед першими чотирма стовпами — пересікає всі пять кораблів. Над чотирокутником перехрещення головного корабля з поперечними виноситься баня на високому тамбурі. Хори покривають західні частини бічних кораблів, аж до трансепту та найдальшу західню частину середнього корабля. Сходи, що ведуть на хори, поміщено у двох вежах, з яких одну збудовано одночасно з цілою церквою, другу трохи пізніше, десь у XII. віці. Св. Софія має крім головної бані ще 12 менших та дві над вежами. Велика скількість кораблів, незвичайна у візантійській архітектурі, разом з опасанням (нартекс), що оточує будівлю з трох боків (крім східнього), творить характеристичну ознаку української архитектури. Північне та південне опасання придають плянови сімкораблевий вигляд. Старші теорії вважали опасання пізнішою прибудовою, але недавні досліди мурування та відкриття фресок з XI. та XII. віку показали, що збудовано їх одночасно з цілою церквою. Вікна, крім тамбурів, знаходилися ще в абсидах та стінах церкви і були пізніше частинно забудовані.

Внутрішня декорація, особливо мозаїки, що оздоблювали центральну частину церкви (головну баню, тамбур, пандантиви, арки та стовпи під ними; далі головна абсида та триюмфальна арка) силою золота та декоративним виконанням, справляють незвичайно пишне й величаве враження. Іконоґрафічно розміщені мозаїки згідно з системою, випрацюваною у Візантії та вживаною в країнах, куди її вплив сягав. В центрі бані є масивне погруддя Христа-Пантократора, одно з найліпших, збережених з тих часів. Ліпше ніж фіґури тамбуру збереглися мозаїки західньої частини церкви, спеціяльно в абсиді. Горішню частину (конху) займає монументальна фіґура Матері Божої в позі оранти, що символізує християнську церкву на землі. Враження величної постаті в фіяловому хитоні посилює абстрактна безконечність золотого тла.

Під орантою — головне таїнство християнської віри — єднання чоловіка з Богом: евхаристія. Композиція розгортається симетрично по обидвох боках престолу з ківарієм. Христос представлений двічі: з одного боку подає шістьом апостолам хліб, а з другого, іншим шістьом, вино. Апостоли підходять один за одним, при чому, щоб уникнути монотонности, ступають, черґуючись правою чи лівою ногою наперед. По обох боках престолу стоять два янголи з віялами. Ця строго симетрична композиція справляє незвичайно декоративне враження. Нижче під евхаристією фіґури отців церкви збереглись лише на половину. Над абсидою в триюмфальній арці — три медальони з композицією т. зв. Деисуса, себто з Христом у середньому і з Марією та Іваном Предтечею в бічних медальонах. В арці напроти абсиди образ 21-літнього Христа, як священика з тонзурою на голові. Цей тип зустрічається у візантійській іконоґрафії незвичайно рідко, власне, крім св. Софії, відомий іще лише в двох випадках. На стовпах коло триюмфальної арки відомий образ Благовіщення, розділений на дві частини. На лівому стовпі архангел Гавриїл, а на правому Діва Марія з веретеном та клубком порпурових ниток у руках. Бічні арки вкрито образами сорока мучеників у медальонах.

Мозаїки св. Софії належать до ґрупи чотирох найвизначніших та найліпше збережених у циклях памяток візантійського мистецтва. Сюди крім св. Софії відносяться мозаїки „Неа Моні" на Хіосі, церква в Дафні, та св. Лука на Фокиді. Мозаїки були зроблені одночасово, або відразу після закінчення будівлі. Щодо їх авторів, то думки розходяться. Судячи по грецьких написах та досконалому столичному стилі, приписують їх виконання майстрам грецьким, виписаним безпосередньо з Візантії. Інші дослідники спостерігають у деяких мозаїках певну ріжницю стилю і приписують це співучасти майстрів провінціональних.

Рідкою і характеристичною властивістю собору св. Софії є поміщення поруч з мозаїками фресок, що покривали бічні кораблі, абсиди, хори та сходи у вежах. Фрески розділено теж згідно з усталеним пляном малярської декорації. Їх сильно попсовано тим, що з наказу царського уряду в XIX. ст. покрито їх зверху олійною фарбою, або й зовсім перемальовано. Малюнки в абсидах представляють життя святого, котрому присвячено відповідний притвор. Особливо цікаві змістом фрески у вежах, що ведуть на хори. Тут є оригінальні сцени світського життя, придворні забави, жанрові образки, лови, танці та інше. Коли критерієм взяти грецькі написи, то фрески зроблені теж майстрами Греками, а малюнки у вежах представлялиб життя візантійського імператора. Цей погляд поділяють не всі; дехто вбачає в них сцени українського великокняжого двору.

Незвичайну мистецьку вартість мають також скульптури: саркофаґи та плити, збережені в Софійському соборі. Советське варварство певно не спиниться перед тим, щоб їх знищити, таксамо, як не спиняється перед руйнуванням такого унікатного та важливого памятника, як собор св. Софії. Не кажучи вже про те, що кожному Українцеви буде важко боліти втрата цього прекрасного тисячлітнього памятника часів першого розцвіту нашої держави, без якого неможливо Києва уявити, але безумовно кожна культурна людина мусить жахнутися таким ганебним злочином.

Л. Антонович.

НОВА ПОЛІТИЧНА СЕНЗАЦІЯ

(Допис з Европи).

Поки цей лист дійде до Америки, можуть настати нові зміни і нові факти в міжнародній політичній ситуації. Те, що бачимо в Европі, нагадує калейдоскоп, що має в собі ріжнобарвні скляні плитки. Повернете його в один або в другий бік, і миттю зміняється положення й комбінація плиток, що відбиваються в зеркальних стінах.

Жиємо в світі найфантастичніших можливостей. Літвінов, совєтський міністер закордонних справ, що 15 років працював для „світової революції", має головувати на найближчім засіданні Ради Ліґи Націй. 15 років Москва підпирала Німеччину в її боротьбі проти „бандитського Версайського мира", за рівноправність з державами антанти, а на 16-тім році московський дипльомат у Женеві протестував разом з „акулами імперіялізму" — Францією, Англією й Італією — проти того, що Німеччина не хоче виконувати приписів Версайського договору. Міністер соціялістичного уряду Данії в Женеві **здержався від голосування** проти Німеччини, бо Данія не хоче брати на себе відповідальности за Версайський договір і його наслідки. Але комуніст Літвінов був майже головним речником Ради Ліґи Націй у Женеві. Навіть Польща, що грає свою відому двоїсту ролю в міжнародній політиці, дала свій голос у Женеві **проти** Німеччини.

Цей останній факт викликав загальне здивування в політичнім світі. В такім виступі Польщі проти Німеччини нема послідовности. Чеський міністер Бенеш навів був у дискусіях у Женеві відому правницьку формулу: „пакта сунт серванда" (договори мають бути додержувані). Польський уряд ще 13-го вересня 1934 р. устами міністра Бека в Женеві заявив, що він не вважає для себе обовязковими Польщею підписані договори про охорону національних меншостей. Отже року 1934 Польща була проти тих договорів, що обмежували (звичайно, лише в теорії) польський шовінізм. Тепер, року божого 1935, той сам пан Бек голосував за те, що договори, подиктовані свого часу Німеччині, мають бути непорушні.

В европейських політичних кругах і навіть у пресі ширяться нові чутки, що дають деяке пояснення протинімецького виступу Польщі в Женеві. Ці чутки на перший погляд здаються неймовірними. Але чи мало „політичних фантазій" уже стали дійсністю?

Поінформовані люди кажуть, що Німеччина, після невдалих спроб прилучити до себе Австрію, розробляє плян поширення своєї території **коштом Польщі.** Польща з власної волі віддалилася від своєї союзниці Франції. Польські кордони не були ґарантовані міжнародніми договорами (відомо, що, наприклад, східні кордони Франції загарантовані договором 1925 р. в Льокарні з участю Англії та Італії. Напад Німеччини на Францію був би через те приводом для війни цих держав проти Німеччини на боці Франції). Напад Німеччини на Польщу міг би викликати інтервенцію Франції, але не мусить. Бо Франція, вразі німецько-польської війни, може заявити, що сама Польща порушила свій союз із Францією. Коли взяти на увагу мілітарну силу Німеччини та давню ненависть цілого німецького народу до Польщі, то не може бути двох думок про наслідки такого конфлікту для Польщі.

Чи спинить Гітлера десятьрічний пакт про ненапад із Польщею? Цим у Німеччині найменше собі сушать голову. Все там залежить від волі Гітлера. „У Німеччині є тільки один господар. Це є вожд і канцлер (Гітлер). Ми всі є лише його знаряддя" (Фелькішер Беобахтер", ч. 74., 1935 р.). Чи при такій системі влади трудно змінити політику протягом одного дня?

І чи не голосував п. Бек у Женеві проти Німеччини саме тому, що побачив, що польсько-німецька приязнь може одного дня завершитися великою катастрофою для Польщі? Дальші події покажуть, чи під цими сензаціями є реальний ґрунт.

В. Р.

Д-р К. Чехович.

АПОСТРОФ

(Передрук з „Діла").

Російська неволя залишила Полякам великий російський православний храм у самому центрі їх столичного міста, а Українцям, крім інших благ, залишила невеличку правописну болячку, що їй на імя „апостроф". Можна би про неї і не згадувати, якби наші фільольоґічні чарівники не пересували її у сам центр нашої соборницької національної свідомости. Лякають нас, що без апострофа наша нація розпадеться на дві, і вже багато людей повірили, що український апостроф це не лише вислів найвищої „академічної" мудрости, але також найкращий шлях до єдности всіх Українців на всіх просторах від Зеленого Клина аж до Лемківщини.

Згідно зі своєю традицією журнал „Рідна Мова" (1935, ч. 1., стор. 25.) зачинає новий рік своєї діяльности новою апольоґією апострофа. Проф. І. Огієнко рішився далі пропаґувати його, а щоби баламутство не ширилося, повторив збаламученим Галичанам усі свої найважніші „арґументи" в цій справі.

На першому місці повторяє свою паєрикову теорію, знану вже з його „Нарисів з історії української мови" (1927 р.), не згадуючи нічого про те, що її вже розбили і знищили факти, призбирані в „Україні" з 1928 р. (кн. 2., стор. 149—153.).

Цікаво було би почути, як проф. Огієнко обороняє свою теорію проти тих фактів, бо саме повторювання нас не переконує. Якби стародавній паєрик мав щонебудь спільного з новітнім апострофом, і якби паєрикова традиція справді мала якунебудь вартість для пропаґанди апострофа, тоді ми мусіли би писати **Алек'сан'дре, п'равда** і ін., бо так писали у нас у 18. віці. — Та навіть якби не було тих фактів і якби справді кожне **пю, бю** чи якийнебудь **червяк** мали в середині апострофа (подібно, як колись кожне „Діло" мало в середині ять, а кожний „Галичанин" твердий знак на кінці), то і тоді тяжко було би знайти в тім якунебудь підтримку для пропаґанди апострофа у 20. віці. Бо з традиції треба вибирати тільки те, що добре або конче потрібне.

Дальші арґументи під ч. 2., 3. і 4. повторяють до нудоти одне і те саме: „апостофа не запровадили б і л ь ш о в и к и", „більшовики не мали й не мають до апострофа жадного відношення" і т. д. Одним словом: апостроф був і буде наш. Винайшли його, здається, Наддніпрянці, отже „звязувати апострофа з більшовиками, це кривдити Наддніпрянців і показувати свою незнайомість із їхньою культурою" (ч. 4.). Такі то ми, Наддністрянці, і сліпі, і глухі та ще й гасло „свій до свого" зневажуємо! А всетаки нюх маємо добрий. Ціла та апострофічна культура таки дуже пахне Росією, а проф. Огієнко хіба погодиться з нами, що большевики це будівничі нової Росії. Під гнетом старої Росії виростали на Україні ці апострофічні квіточки, а нові будівничі лише зберігають їх для свого українізаційного вжитку.

Дальші арґументи (ч. 5. і 6.) трохи дивні для людей науки, але для пропаґанди декому вистарчає сказати і таке: „Чи ми тут будемо вживати апострофа чи не будемо, це не вплине на правопис наддніпрянський; там на нас не оглядаються". Це про терішність. А про будучність ось що: „За останні 50 літ в Україні так звикли вже писати з апострофом, що тепер тяжче булоб Наддніпрянщині відвикати від апострофа, аніж Галичині звикати до нього". І таки треба з тим погодитися, що тепер наддніпрянський правопис на нас не оглядається. Хотів оглянутися (таки на харківській конференції!), але большевицька орієнтація на Москву не дозволила на таку контрреволюцію. А щодо будучности ми таки не певні, чи буде так, як віщує проф. Огієнко. Можливо, що і до колективізації там звикнуть, подібно, як уже за старої Росії звикли і до російської літератури і до російської вимови або графіки своїх і чужих слів. Та хібаж це повинно бути непорушною нормою для Галичини і для української незалежної науки? Ні, таки краще викорінювати ті старі звички і не приймати ані апострофа, ані ріжних **Геґелів, ґіґієн чи г е г е м о н і й.** Справжня провідна інтеліґенція і справжня незалежна наука мусить часом викорінювати те, що зле, чи непотрібне.

„Рідна Мова" — каже проф. Огієнко — „не видумала апострофа; вона тільки змушена була в імя національної одности, прийняти **академічний** правопис". Не знаємо, хто змусив „Рідну Мову" вживати непотрібного апострофа, але здогадуємося, що таки сам проф. Огієнко. Національна однiсть тут нічого не винна. Та й хто ще з свідомих Українців буде тепер будувати національну одність на такій дрібниці, як апостроф? Але „академічний правопис" це вже щось більше. Те, що можна було з нього приняти, ми таки приняли, хоч знаємо, що титул „академічний" йому хіба в будучности можна буде додати, аж тоді, коли українські вчені не будуть змушені відкликати своїх постанов із попереднього дня, так, як воно було в Харкові. Чи проф. Огієнко про це нічого не знає?

Не можемо погодитись і з дальшим арґументом (ч. 8.), де проф. Огієнко однаково оцінює знак апострофа і знаки над буквами **і, ї, й.** Ці останні це знаки, потрібні для правопису літературної мови, а апостроф непотрібний. Їх пишемо над буквами, так, що вони не розривають слів, а апостроф заліз між букви і насильно їх розриває навіть тоді, коли їх лише дві **(п'ю, б'ю).** А це вже велика невигода не лише для науки, але і для ока. Такий невеличкий харцизяка — апостроф без жалю розбиває естетичний вигляд написаного чи надрукованого слова як ґрафічної цілости. Та кожну невигоду і кожне естетичне невдоволення з правописі можна переболіти, якщо вони ведуть до якогось доброго успіху. А тимчасом апостроф не може нічого доброго дати ані українській літературній мові, ані її правописови. Його службу треба обмежити на поле української діялектольоґії, бо тільки там український „червяк" чи „бурян" може часом вимагати для себе реґіональної відзнаки у формі апострофа. Та й там краще було би вживати його як знака помягчування (так його часто вживають у фільольоґічній науці!), а не як знака твердости. Твердість шелестівки звичайно не треба зазначувати, але коли вже хто хоче, то має до послуг дуже гарний традиційний староукраїнський твердий знак (йор). Тоді кожний український „пяниця" (від Зеленого Клина аж по Лемківщину) дістане йорчика після першої букви і буде виглядати так, як у словнику Уманця і Спілки, на злість усім „пяницям" зі словника Грінченка і з „Рідної Мови", де той йорчик уже трохи занидів і приняв вигляд апострофа. Але в українській літературній мові та її правописі найкраще буде, коли кожний „червяк", „бурян" чи „пяниця" появиться без йорчика і без апострофа. Баламутство буде тоді найменше!

І ми, Галичани, знаємо, що Наддніпрянці звичайно говорять і мовою російською, де існує орґанічне сполучення б, **п, в, м, р** з йотованими голосними: **мясо** mjaso, не mjaso. — Знаємо це і бачимо в тім сліди російської неволі. І не тільки це, але і багато дечого іншого принесли собі Наддніпрянці з російської неволі. Ось нпр. чуже **слово література** вони звичайно вимовляють **література,** а українське слово **правда** вимовляють з лябіодентальним консонантом (шелестівкою) **в,** хоч в українській мові його в тім слові нема! Але всіх тих неукраїнських прикмет наддніпряської вимови не можна лікувати ортоґрафічними додатками, такими як апостроф, бо це додатки не українські, а українізаційні. Для тих, що нпр. не вміють слова **правда** чи

НА БІЖУЧІ ТЕМИ

ХВАЛИ МЕНЕ, РОТЕ.

Розхвалюють московські большевики американських письменників, які в своїх книжках хвалять большевиків.

Не знати, чи читали вони комедію цариці Катерини „Іменини пані Ворчалькіни", в котрій Некопейков каже про свого товариша:

„Що за розум! Він може вам написати вірш на тисячу стрічок, якого тільки роду хочете. Хоч він хвалить мене найбільше з усіх, але він справедливий у своїх віршах для всіх. Наприклад, недавно він складав про мене, що це просто неможлива річ подумати собі про розумнішого чоловіка від мене! Чи може бути щось справедливіше від цього?"

Є люди, в яких тільки той великий письменник, котрий їх хвалить.

ЧИ ВАРТА ХОДИТИ СЛІДАМИ ГЕРСТА?

Свого часу люди питалися мене: Чи ви читали в Герстових газетах статтю Емми Гольдман, у котрій вона доказує, що в Росії нема комунізму?

Запит мав у собі закид. Мовляв, чому не піти слідами Герста. Коли Герст може передруковувати голос відомої жидівської анархістки, то чому не вільно нам?

І справді, Емма Гольдман може не подобатися нам як анархістка, але подані нею факти про большевиків можуть бути правдиві. На свідомій брехні її ніхто не зловив. Навіть противники анархізму шанують її за певний здоровий розум та обсерваційний змисл.

ПРОТИЧЕРВОНИЙ ГЕРСТ І АНАРХІСТКА.

Немовби причинок до питання, чи варта було йти слідом Герста, появляється в останнім числі тижневика „Нейшен" публичний лист Емми Гольдман якраз про передрук Герстом її статті про брак комунізму в Росії.

Емма Гольдман дає до зрозуміння, що вона не дозволила Герстові вживати її статті. Вона осуджує поміщення своєї статті в газетах Герста, а саме з отсих причин: Герст не цікавиться тим, що діється в Росії, а цікавиться тільки своєю мерзенною кампанією в Америці. Через те, що в Америці є ще люди, які вважають себе лібералами й радикалами, а не бачать злих мотивів Герстової кампанії, Емма Гольдман уважає за потрібне заявити публично, що вона бридиться Герстовими газетами. Вона чує погорду до намірів, які штовхають Герста до ріжних кампаній.

Так висказується про Герстові газети людина, котру Герст будь-щобудь пошанував, помістивши її статтю.

ЩО ДАЄ ПРАВО ГОВОРИТИ В ОБОРОНІ ЛЮДЕЙ?

Емма Гольдман поставила питання:

Чи про Росію (а тимсамим і про інші краї, отже й про Україну) має право говорити людина, яку доля людей у цім краю не цікавить?

Коли Герст піклується голодуючими Українцями, коли він справді хоче їм помогти, то чому він не виступав проти большевицької політики в 1933-тім році, коли міліони людей згинули з голоду? Большевицькі газети тоді голод на Україні промовчували. Герстові газети теж.

Коли ми відмовляємо права говорити про український нарід цим большевицьким агентам, що промовчували голод міліонів людей, то що маємо сказати за Герста, що про голод згадувався аж тоді, як міліони людей умерли?

ОБОРОНА Й ЗАДНІ ПЛЯНИ.

Большевицьким агентам не йде про добро Українців, бо інакше були би щось проти голоду робили. Герстови теж не йде про Українців, бо був би писав тоді, коли писанням можна щось порадити. Большевицьким комісарам іде не про добро, а про вдержання своєї влади над Українцями, а Герстови, видно, теж іде не про Українців, а про збільшення своїх політичних впливів в Америці.

Правда, декому видається, що якраз тепер настала пора говорити про голод на Україні, коли про голод заговорили стільки газет Герста. Це декому видається такою легкою справою. Та мені все причуваються слова Франка:

Не звикай утертими стежками
Йти за другим сліпо як у дим,
Бо як стануть пастухи вовками,
Треба вівцям пастися самим.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

КВЕСТІОНАР

ЗВЕРНЕНИЙ ДО ЧЛЕНСТВА У. Н. СОЮЗА, ЯК ТЕЖ ДО УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНСТВА В АМЕРИЦІ В СПРАВІ ЗБІРКИ СТАТИСТИЧНИХ ДАТ ДО ІСТОРІЇ НАШИХ ГРОМАД.

Назва місцевости. ______________________

Приблизне число Українців, що живуть у тій місцевости. ______________________

Коли осіли в тій місцевости перші українські іміґранти і звідки вони прибули. ______________________

При яких роботах заняті наші робітники. ______________________

Скільки має місцевість українських товариств. ______________________

Чи є українська церква (або церкви). ______________________

Чи є Український Народній Дім. ______________________

Чи є українська школа ______________________

Скільки є українських бизнесів і які. ______________________

Чи є українські професіоналісти (лікарі, адвокати, вчителі, аптикарі і т. д.). ______________________

Чи є українська бібліотека (або бібліотеки). ______________________

Чи є організації тут родженої української молоді; а як є, то скільки їх? ______________________

Замітніші події з життя громади. ______________________

Просимо дати відповіди на ті питання, а зібраний у той спосіб матеріял вислати по змозі якнайскорше на адресу „Свободи". Імена тих, що зберуть ці матеріяли, будуть поміщені в Пропамятній Книзі У. Н. Союза.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ВІДЇЖДЖАЮЧИ ДО КРАЮ

Вертаючись назад до рідного краю, хочу побажати як бувший секретар 369 від. У. Н. Союза тому відділови і всім членам У. Н. Союза всього добра та якнайкращих успіхів в дальшій праці для Союза і нашої народньої справи.

Павло Сеньків,
Палмертон, Па.

З ПРИВОДУ КОНВЕНЦІЇ СУА.

Приємно вражає те, що зприводу конвенції Союза Українок в Америці вивязалася дискусія в пресі. Отут хочу забрати голос та висловити свої думки про працю в організації. Зі своєї довголітньої практики в американських організаціях та як касієрка й секретарка СУА на протязі перших кроків від заснування СУА мушу сказати, що праця в організації вимагає багато часу. Не можна робити її припадково, але треба працювати систематично хоч по пару годин щоденно, щоб своєчасно полагоджувати біжучі справи.

Перші організаторки СУА працювали ідейно в тому переконанню, що настануть часи, коли організація окріпне й звільнить їх від часом марудної та тяжкої біжучої праці, покликавши до праці таку людину, яка зможе присвятити їй цілий свій час. Отже цілком зрозуміло, що такій людині треба за працю заплатити, хоч би за ті часи, які вона, побіч своєї праці на життя, зможе присвятити справам СУА. Наше старше покоління, що приїхало з краю, на жаль, має переконання, що всяка „народня робота" повинна провадитися людьми даремно.

Такого переконання не лише наша українська стара еміґрація, але й еміґрації інших народів, які не визначуються тут в Америці поширенням своїх організацій. З практики американського життя бачимо, що кожда солідно поставлена організація має платні сили до праці, чи то вони будуть вибрані, чи спеціяльно наняті для технічної роботи. Ми часто любимо хвалитися, що збираємо жертви на ріжні цілі й нікому не платимо за працю збирання. Та ми не числимо того, скільки ми зібрали жертв, а скільки їх можна булоб зібрати при відповідно зорганізованому апараті для збирання пожертв. Чи не ліпше витратити на збирання жертв 1,000 долярів і зібрати 20 чи 25 тисяч долярів, ніж нічого не платити за збирання й зібрати лише 1,000 долярів?

Інші народи це вже давно обчислили й тому мають завжди певні апарати з платними фаховими силами. Багато з тих народів іще бідніші від Українців, але зате мають ліпше зорганізовані апарати й давно вже виросли з того стану, коли вони збирали свої жертви на ріжні цілі „Христа ради", як це роблять жебраки по всій Україні. Гляньте на Жидів. Вони витрачають не менше 25% збірок на збирання їх, а який мають успіх, то ми можемо лише подивляти.

Отже, коли маємо дійсно творити сильну організацію, то годі ходити їй по всіх закутках і „Христа ради" просити, щоб їй щось хтось зробив, чи зложив якусь пожертву. Одночасно і ріжні наші відозви, заклики й запрошення до організації також часто пишуть у томуж самому жебрацькому тоні: „Дорогі Сестрички", „Родимці милі", „Краяни золотенькі" й т. п. „Та не минайте нас, та зайдіть до нас, та вступіть до нашої організації", і т. п. Знову все чується тесаме духове жебрацтво там, де кождому треба сказати про значіння організованости взагалі, про обовязки кождого члена певного суспільства перед суспільством і про те, що належати до певної організації не є „заслугою", але є лише виконанням примітивного обовязку перед суспільством, серед якого живемо і яке нам дає певні людські умовини життя.

Треба нам глибше роздумати над тим, що робити далі, й перевести основну ревізію не лише праці нашої організації, але й способу її поширення та плянів дальшої праці СУА. Коли хочемо, щоб організація росла й кріпла, то мусимо знайти й матеріяльні засоби на провадження відповідної праці. Коли хочемо мати свій часопис, то повинні знайти засоби для видання й редагування його, а передовсім треба рішити, чи потрібно нам мати тут свій окремий часопис. Пора вже відкинути ріжні демагогічні вигуки про „ідейність", „самопосвяту" й т. д. Життя тепер вимагає зимного розрахунку, глибокого переконання та рішучости досягнути поставлену мету, не зважаючи на ніякі матеріяльні, фізичні, чи духові жертви.

Катерина Ш. Кедровська,
Меточен, Н. Дж.

НА СПОМИН ДОБРОМУ ДРУГОВИ І СОЮЗОВЦЕВИ.

Кожний знає, що мусить вмерти. І кожний знає, що смерть не знає, хто приятель, а хто ворог. Забирає, кого попаде. Та одно лишається по тих, що від нас відходять: їх діла. Як ті діла не є добрі, то нераз подумаємо собі, що добре, що Бог сховав людину-негідника. Але як добрі, то жаль бере за душу, що відійшла. Оттаких добрих приятелів я вже втратив багато. А тут читаю в „Свободі", що відійшов ще один. Є ним Павло Мороз. Покійний був членом бр. св. Йосафата, від. 217 У. Н. Союза в Рачестер, Н. Й. Такого члена й громадянина варт оплакувати, бо це була чесна і добра українська душа. Покійний родився в Гниловодах, повіт Підгайці. Одружився з дівчиною з мого села, і як одружився, зараз вступив до У. Н. Союза, і тут я з покійним ближче познайомився. Памятаю його як людину, що завжди дбала про нашу організацію. На нарадах говорив річево й до ладу в такий спосіб, що його думки западали завжди в моє серце і душу. Мудро розбирав усякі справи, і я його полюбив краще ніж рідного брата. Помагав нашому народови у всіх потребах, словом і грішми. Мав добру голову. Приїхавши до Америки молодим хлопцем навчився скоро англійської мови. А тоді приїжджало рік річно багато наших людей з краю. Він не відмовляв їм помочи й всюди ходив з ними, щоб бути посередником перед урядом, чи деінде. Нераз втратив через те роботу, але заплати за свій труд не брав. Казав, що вистарчає йому добре слово. Де працював, там старався зараз про працю для наших людей. Неодного поставив він на роботу, бо був чоловіком розуму і серця. Жив з праці рук, а мав жінку і четверо дітей до виживлення, тож не міг давати на народні цілі таких великих жертв, якби був хотів дати, йдучи за покликом свого серця. Перед моїм відїздом з Рачестер покійний всіми способами старався дістати для мене роботу. Та підформан підопхав таки свого кревняка.

Покійний зійшов зі світа як правдивий і чесний Союзовець. А такого характеру, як він мав, бажаю всім нашим Союзовцям. Добра память, яку покійний полишив по собі, хай буде потіхою для його осиротілої родини.

Н. Костів,
Озон Парк, Н. Й.

слова **мясо** чи **література** вимовляти по українськи, треба писати в елементарних підручниках додаткові правила ортоепії, а не калічити ріжними апострофами український літературний правопис. Правопис української літературної мови повинен виростати з внутрішніх українських потреб, а не з потреб Росіян, Поляків чи зросійщених Українців.

„Коли б апострофа не було, — міркує далі проф. Огієнко — то для Галичан мусіли б його таки запровадити, щоб показувати правдиву вимову р, бо в літературній вимові існує відмінна **вимова ря і р'я**".

Ось вам, Галичани, новий арґумент у стилю арґументів деяких чеських політиків з 19. віку, котрим здавалося, що якби Австрії не було, то славянські народи мусіли би собі її створити. Треба нам апострофа та й годі! Ніби тому, що слова **буря** і **буряк** інакше треба вимовляти ніж **бурян**; два перші так, щоби було мягке **р** і побіч нього **а**, а трете цілком інакше, бо з твердим **р**, а побіч нього **йа**. Ось вам причина! А тепер учіться вимовляти мягке **р** при **буряках**, а в **бурян** не забудьте встромити здеґенерованого йорчика, щоб Росіянин, Поляк і зросійщений Українець відразу пізнали, що український **бурян** таки дуже твердий, — куди твердший від **буряка**. Для апострофічної секти це справа надзвичайно важна, а хто того не збагне, той не дістане титулу „інтеліґентного Українця". Бо „інтеліґентний українець — як каже проф. Огієнко — легко вимовляє й орґанічні сполучення **бя, пя** і т. ін".

Дальшими прикладами не будемо морочити голови ані собі, ані шановним читачам. Але фільольоґи повинні таки знати, що не всі діялектичні чи льокальні звукові відтінки треба переносити на поле літературної мови, і що не можна домагатися для них окремих значків у літературному правописі. Навіть у літературній мові маємо багато ріжних звукових відтінків, а не зазначуємо їх на письмі (нпр.: світ — свій, сніг — сніп, де три перші букви, **сві**, мають іншу звукову вартість у першому слові, а іншу в другому, подібно як і **сні** — інакше звучить у слові **сніг**, а інакше у слові **сніп**).*) Цілком одностайної літературної вимови ніде на світі нема, отже і в нас її не буде, хочби ми всі почали вживати апострофа. Та заки Галичина піде на вищий щабель інтеліґенції і заки запишеться до апострофічної секти, мусить написати прохання до „Мовного Порадника Рідної Мови", щоби прислали вияснення в справі **червяка**. Чи маємо розрубувати його апострофічною шаблюкою на дві частини, чи нехай живе собі цілий, нерозрубаний? Бо словник Грінченка учить нас, що **червяк** має тверде **в** в середині, а словник Уманця і Спілки, що мягке. Харківський правопис хотів, щоб червяк був твердий, а потім („На мовознавчому фонті", кн. І., Київ 1931, стор. 160) зроблено поправку, що український червяк таки мягкий і обійдеться без апострофа. Та може Постишев бажає собі тепер червяка з апострофом? „В імя національної одности" треба заздалегідь порозумітись і довідатися, чи мягкий, чи твердий червяк буде прикметою вищої інтеліґенції на Україні.

*) Нпр. ніхто не пише „з'оре" (від „зорати"), щоб відріжнити це слово від кличного відмінка „зоре" (від слова „зоря"). — Прим. Редакції.

Розбудова апострофічної культури йде у нас стомилевими кроками вперед. Проф. Огієнко цілком правдиво завважує, що навіть „діти дуже легко вчаться писати з апострофом". — Справді! Кожну **няню** і **лялю** діти дуже радо обдаровують аж двома апострофами. І добре роблять! Скількість апострофів у нас збільшається з кожним днем, так, що заграничний експорт цього „дорогоцінного" українського продукту забезпечений на довгі роки. Вже тепер проф. Огієнко з вдоволенням стверджує, що „за українцями тепер і росіяни завели собі апострофа". Росіянам він таки дуже потрібний. Можнаб і Полякам порадити писати слово zamarzać (мирити) без апострофа, а zamarzać (замерзати) з апострофом між буквою r і z, бо чужинцям тепер неясно, що тут вимова не однакова. І Німцям можна би наш продукт захвалити. Наші безробітні будуть тоді мати роботу і ціла та продукція апострофів аж тоді буде „важлива для цілого нашого народу".

Можна би ще придумати якийсь новий значок на те, щоб відмежувати нашу українську **„правду"** від російської, польської, чеської і т. д. Але при цій проблемі можна вже дуже легко стати дезертиром і покинути поле таких „важливих" апострофічних боїв. Думка так і рветься у краще майбутнє, коли українська **правда** справді відмежується від усякої чужої. Але не в ортоґрафії! А це приведе цілу апострофічну секту до повної руїни. Бо тоді доля апострофа у нашому правописі буде така сама, як і доля російського православного храму у польській столиці. З нього не залишиться ані сліду.

* * *

Наше становище до правопису.

Поміщуючи фейлетон нашого граматика д-ра К. Чеховича про апостроф, даємо тимсамим відповідь на деякі закиди „Рідної Мови" за останній рік на нашу адресу: чому ми не дотримуємось „одноцільного" українського правопису. У справі цій на сторінках нашого часопису висловились у свій час два визначні фільольоґи, д-р Смаль-Стоцький і д-р В. Сімович, доказавши неодну непослідовність т. зв. академічного правопису. На їх наукову критику „Рідна Мова" ніякої відповіди не дала і дати не могла.

Зокрема щодо правопису чужих слів наша преса не може приняти ані київського, ані харківського правопису, без огляду на те, чи „Рідна Мова" буде називати його демаґоґічно „академічним", чи „загально-українським". Річ у тому, що назви чужих імен ми бачимо завсіди в ориґінальнім їх вигляді, і з латинки переписуємо їх нашими буквами, відповідно до вимови. Наші наддніпрянські земляки мали й досі мають перед собою ці назви майже виключно в російській транскрипції і часто не знають правдивого вигляду слова; вони передають російський правопис по свому, поміщуючи в місцях, де Москалі ставлять у середині „ь" замісць „і" теж мягкий знак або апостроф; звідси беруться такі дивні для нашого ока форми, як адьюнкт, коньюґація, Коліньї, Тардьє, Кюв'є, П'ємонт. Єдина перепона для нас, Галичан, щоб вивчити такий правопис, це наша незнайомість російського правопису. Тільки ті, що його знають, можуть писати чужі слова за харківським (не — „академічним") правописом. Досвід останніх літ показав, що навіть учителі української мови та деякі фільольоґи у нас досі його не вивчили й мусять раз-ураз заглядати до т. зв. правописних словників, що теж подають зовсім неточні правила. (Коли нпр. на 106 стор. книжечки проф. І. Огієнка „Рідне писання" читаємо, що англійське „u" передаємо такcамо як французьке „eu" або німецьке „ö" нашим е, нпр. „Бернс", то маємо тут сущу плутанину, бо і слова і назвища вимовляють у такому випадку Англійці теж як **а, о, у, та ю**!).

Правопис чужих слів у нас зовсім невпорядкований тому, що ніодин фільольоґ від часу граматики д-ра Ст. Смаль-Стоцького, що дав свою систему, не займався цією справою. Проф. Огієнко за кожним разом, коли пробує на цю тему сказати щось від себе, виявляє повну незнайомість чужих мов. **Як довго ми не маємо нових загальних правил, як писати чужі слова та назви, треба триматись такої старої, розумної засади, за якою йдуть інші культурні народи: зберігати яко мога вірно транскрипцію чужих слів у їх ориґіналі, беручи на увагу вимову слова.** Це справа, що правда, нелегка, бо мало хто з нас знає вимову слів усіх чужих мов; колиж такої вимови не знаємо, то радимо собі так, що переписуємо латинські букви — нашими.

Зайво додавати, що питання загальної літературної мови не треба звязувати з такою формальною справою, як правопис. Факт, що деякі наші, між іншим і націоналістичні видання завели в себе апостроф як знак „соборности", доказує тільки, що такі чисто зверхні пусті ознаки приймаються завсіди швидше, ніж суттєві, необхідні реформи.

ВЕСНА — НАША НАДІЯ

Чи тямиш, брате й сестро, весну в нас, в Україні,
Які то дні й години були тоді чарівні?

Вийдеш у поле з ранку: а там, ген під хмарами,
Тріпоче жайворонок маленькими крильцями
І так щебече, плаче, заводить і голосить,
Наче для всіх нас в Бога щедрости й ласки просить.

Тут наш господар ниву орати починає;
Вклякнув на межу і Бога на поміч призиває.
Хреститься, бє поклони: „Дай, Господи Всесильний,
Діждати жнив, щоб хліб був худібці і родині!"

Воли в ярмі зітхнули так голосно, побожно,
Краеться скиба рівно, кладеться здовж загона.
„Гей, соб, воли ви мої!" — господар наш гукає,
А гайворон, крачучи, над нивою літає.

А тут при плузі пташка, ніхто її й не бачить,
Волове очко сиве за хробачками скаче.
А на ногах високих поважно бузьок ходить
І довгим своїм дзюбом поживу тут знаходить.

Десь в гаю ген зазулька так любо закувала
І свій привіт на ниву господареви слала.
І мило, так солодко працюють на полі;
Журба і горе зникло, пропали пісні кволі.

Голодний ти? Байдуже, чи є що зїсти сито,
Зате життя будуче тут в мріях оповите.
Сам Господь Бог тут з неба надії дощем зсилає,
В Його імя вся праця весняна починаєсь.

В Його імя ми несли наш хрест трудів віками,
Орали ниви свої із щирими мольбами.
Орали ниви рідні, хоч не собі на пашу,
Та вірили і віримо, що будуть вони наші.

Орали ми й будемо орати в вірі далі,
Чей Господь Бог простить нам нарікання і жалі.
Чей по трудах весняних, таких щирих, чарівних,
Прийдуть жнива для родів, дітей вільних Вкраїни!

Затямиш, брате й сестро, весну в нас, в Україні,
Які то дні й години будуть тоді щасливі!

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

РАЧЕСТЕР, Н. Й.

Концерт Банди.

Дня 13-го квітня в нашій громаді відбувся концерт новозорганізованої Української Банди в просторій галі „Амалгамейтед Гол". Концерт відкрив предсідник Банди, гром. М. Плюта, а гром. В. Гречук обняв провід концерту.

Українська Банда виступила під проводом талановитого і многонадійного молодого диригента гром. В. Поповича та відіграла український національний гимн і вязанку українських пісень. Грала як справдішня банда і за це публика нагородила виконавців гучними оплесками.

Другою точкою програми були дві декламації маленьких дітей: Слави Дмитрів і Ярослава Дмитрова, що деклямував по англійськи „Україна". В третій точці виступав церковний хор „Боян" під проводом п. Л. Сокільського і відспівав вдало кілька пісень.

В другій части концерту виступила банда німецької церкви св. Михаїла під дириґентурою п. Ф. Мелвіла, старенького і дуже веселого дириґента, який чимало розвеселював публику своїми рухами. Мушу згадати, що ця банда складається з малих дітей, які грали сольові кусники. Наступною точкою була головна беседа професора Мелвіла, що розповів про значіння банди і музики та взивав родичів, щоб заохочували дітей до музики та грання на музичних інструментах. Казав, що ми, Українці, з природи музикальні й повинні плекати музику і мати банду в кождій громаді.. Говорив далі, що родичі не повинні слухати тих, що кажуть, що дитині шкодить на здоровлю, як грає на дутім інструменті, бо це є неправдою. Коли дитина привчиться, як уживати уст і як дути до інструменту, то грання є забавкою для дітей. Говорив також, що Українці повинні організувати молодіж при банді так, як це роблять Німці, бо молодіж це любить і тим інтересується.

Потім виступали наші танцюристи з українськими танцами школи В. Авраменка під проводом гром. М. Колданського, які гарно відтанцювали кілька танків. Останньою точкою програми був виступ Української Банди, яка відграла вязанку українських коломийок, маршів та вальців. Банда закінчила концерт американським гимном. Видно, що публика була зовсім задоволена, бо не мала охоти розходитися, хоч була пізна година. Додам, що всіх виконавців програми публика дуже щиро оплескувала.

Рачестерська громада повинна бути горда, що має в себе такого таланoвитого юнака, яким є гром. В. Попович. Він посвячує себе для загального добра і хоче створити в нас величезну банду, якаб принесла чимало користи і слави громаді і заохотилаб дітей до музики. Біда тільки в тім, що ми замало інтересуємось такими справами, а один половик не годен цього всього робити, бо треба дітей заохочувати і посилати, щоб вчилися музики. До цього часу не дуже то багато дітей ми післали на ту науку. Навіть на концерт не всі прийшли, щоб бодай тим дати заохоту тим дітям, котрі мають охоту вчитися музики. Публика не дописала, хоч програма була дуже гарна і віддана була вдоволяючо, бо п. В. Попович старався вивести концерт якнайліпше. Одначе громада не поперла як слід цього діла. Ми повинні зрозуміти, що це відбирає охоту молодому дириґентови і музикантам, коли громадянство не інтересується такими концертами. Тому треба це направити і додати тим молоді заохоти.

Приятель музики.

МІКІЗ РАКС, ПА.

Концерт, збори і відчит.

Нашій молоді треба завдячити те, що наша громада надзвичайно гарно віддала пошану нашому генієви Тарасови Шевченкови, а разом з тим почула дуже цікаві думки про те, яке є положення нашої іміграції в Америці, що ми собою тут уявляємо й що нам треба далі робити.

Місцева українська молодь рішила відсвяткувати Свято Шевченка і запросити на нього з бесідою редактора д-ра Л. Мишугу, з тим, щоб мати потім ще окремий реферат про організацію молоді.

Шевченкове Свято відбулося в неділю, 14. квітня, в Українськім Народнім Домі. Стягнуло воно яких шість соток публики, а може й більше, бо молоді, що виступала в хорах, і шкільних дітей не враховую. Публику привитала при вході українська орхестра під проводом М. Гурняка піснею „Наша славна Україно".

Свято відкрив гром. Гальчак щирими і розумними словами, даючи признання молоді, що взялася за таке гарне діло, щоб пошанувати імя нашого мученика і національного пророка — Тараса Шевченка. Потім мішаний хор під проводом уч. Шостачка відспівав американський гимн, потім „Заповіт", а пізніше кілька пісень. Співав гарно й мило. Молоді танцюристи школи Авраменка пописалися надзвичайно гарно, бо танцювали дуже вправно й з гідністю, достосовуючись до поваги хвилі.

Святочну бесіду виголосив д-р Мишуга, змалювавши часи, в яких зявився Шевченко, а потім і його геніяльну постать як поета і борця за волю України.

Потім наступила дальша програма музично-вокальна. Тут найбільше захопив публику спів дрібної шкільної дітвори, який випав надзвичайно добре. Голосочки звучали дійсно як дзвіночки.

При кінці забрав слово місцевий парох о. Д. Кульматицький і звернув увагу на те, що це велика радість глядіти на таку масу народу і на сотки дітей на сцені; що серед надзвичайного спокою і поваги вивели святочну програму, чи її вислухали, і тим дали доказ великої культури і великого привязання до Батька України — Тараса Шевченка. А Шевченко, казав о. Кульматицький, є тим для українського народу, чим є Вашингтон для Американців.

Свято закінчилося відспіванням „Ще не вмерла".

За дві години пізніше, в годині 8-мій ввечір, знову зійшлося повно молодіжи і старших, щоб почути відчиту д-ра Мишуги про наше положення в Америці. Молодь, яка прибула на концерт з Карнеґі, з Пітсбурга чи з Ембридж, залишилась і на цей відчит. Відчит з дискусією тревав яких дві і пів години. Але по нім ніхто не хотів розходитися. Так були всі зацікавлені порушеними на відчиті справами.

По відчиті відбув іще д-р Мишуга спеціяльні короткі збори з членами місцевого молодечого відділу У. Н. Союза. Інша молодь прислухувалася ще й тим нарадам.

На другий день вечором мав ще д-р Мишуга відчит на тему „Жінка в житті й творах Т. Шевченка". Галя була виповнена. Годі мені описати зміст відчиту, який тревав дві години, а з якого присутні довідалися, як благородно глядів наш Шевченко на жінку, особливо жінку-селянку, тодішню жертву соціяльного ладу і панської сваволі. Та одно певне: що ті слова, які ми почули на концерті й відчитах, западуть глибоко в серця нашої громади, а зокрема молоді.

М. Гурняк.

БОФАЛО, Н. Й.

Український Великдень на сцені.

В Одіторіюм Бофалівського Музею влаштував „Космополітен Клоб" річний міжнародній виступ, на якім пописувалися ріжні народности, що замешкують Бофало. Як прийшла черга на Українців, заповіджено, що саме тепер припадають у них Великодні Свята. Потім піднеслася куртина і ми побачили хату української родини. Входить пані Глинська і застеляє стіл вишитим обрусом і кладе на стіл писанки і паску. За хвилю входить п. Глинський з кошиком, а далі троє дітей і всі засідають за стіл, діляться свяченим яйцем і поздоровляють себе з Христовим Воскресенням. Все було дуже гарно виведене, тільки на нещастя таки мусіли поставити при кінці ще й фляшку горівки.

Потім почалися народні танки. Та не було музики, а рекорди були невідповідні. Танки не випали так добре, як це бувало давніше. У дівчат не видно було веселости. Тільки мала Тимкович розвеселила всіх своїм життям у сольовім танку. В гаївці пороблено зміни, які відбилися на танку відємно. Згадую про це коротко, щоб такі промахи на будуче не повторювалися. Треба ліпшої музики, а дівчатам треба памятати на усміхнені личка, а не понурі.

Та назагал і це зробило нам певну рекляму. Тому треба бути вдячним п. Глинським за їхню паску, а п. Ковалеви за обговорення наших звичаїв англійською мовою, а п. І. Гутови, що подбав про звеличання нашої традиції отут на американській землі.

Учасник.

ДІТРОЙТ, МІШ.

Зприводу свята Грушевського.

Від кільканацятьох літ не було в Дітройті такої імпрези, в якій узялаб участь ціла українська громада. А не було тому, що, як звичайно буває в таких випадках, завжди знайдуться одиниці, які ставлять перешкоди такому обєднанню. Тесаме можна сказати і про свято в память Михайла Грушевського. Заледво зібралося кілька товариств і три хори, щоб у дні 21-го квітня віддати пошану першому президентови Української Держави. Та всетаки треба дати громадянству признання, бо простора галя Cass Technicall High School була виповнена вщерть. Це значить, що присутніх можна було рахувати на тисячі.

Як почалося свято, всі повстали з місць, щоб віддати пошану Великій Людині і спільно відспівати „Ще не вмерла Україна".

Про саме свято не буду багато писати, бо це певно зробить хтось інший. Але завважу, що воно не було добре переправаджене. Пробивалася якась байдужність. Бесідники говорили затихо і їх уже не було чути від половини галі. Зате виввязалися дуже добре три хори, що виступали під проводом таких дириґентів: І. Атаманція, П. Сікорського і Л. Сорочинського.

До перепровадження таких свят, і то у великих галях, треба людей вправних і треба вміти вдержати порядок на галі, чи подбати про такий порядок. Бо інакше свято не осягає цілі, а люди виходять зі свята радше зневочені ніж бадьорі.

Далі треба памятати, що ми є в Америці, та що тут наша будучність є вже в руках тут роджених дітей, які часто не дуже добре розуміють українських бесідників, особливо, як говориться тихо й невиразно. Для них і тих Американців, що їх запрошуємо на такі свята, треба приготовити теж реферат англійською мовою.

У звязку з тим ще додам, що такі свята пригадують нам, що в Дітройті треба вже раз довести до якоїсь обєднаної акції й одного проводу. А ті одиниці, котрі до цього не допускають, повинні бути усунені з громадського життя, бо вони тільки його розбивають. Інакше ми ніколи не збудуємо навіть такого Народнього Дому, який відповідав би нашій чисельности і національній свідомости й гідности.

Е.

PRESS REPORTS ON UKRAINE AND UKRAINIANS.

PRESIDENT AND MRS. ROOSEVELT, ACCOMPANIED BY TWO YOUNG NIECES, GREET CHILDREN AND OTHER GUESTS.

Under the warmest sunshine of the Spring, President Roosevelt this afternoon greeted some 20,000 egg rollers and their guests, massed under the south portico of the White House.

One of the most colorful ceremonies of the day was carried out by donors of the second basket of Easter eggs, a group of 17 youngsters from the Ukrainian Dancing School in Baltimore. Dressed in peasant costumes, these children performed a folk dance for the Fist Lady.

(The Evening Star, Washington, D. C., Monday, April 22, 1935.

ТАРЗАН І ПРОЛЕВ. (17)

Пет О'Грейді відітхнув з полекшею, коли побачив вираз сильного, боевого рішення на обличу Томи Ормена. Начальник чувся знову добре. Ормен тепер говорив до Пета холодно: „Бачу, що шейк Ель-Греммем та його банда ще далі з нами. Я порадив би вам поставити їх зараз під сторожу".

Як його ріжні прикази виконувано, Ормен обходив табор, роблячи скорий перегляд. Його мозок працював ясно. Навіть наслідки останньої, безсонної ночі вишумили йому з голови тепер, коли положення вимагало від нього скупчення всеї уваги. Він підійшов до стола для їжі, до котрого скликав усе товариство.

Вони говорили розярені про втечу чорних та ворожили всяко про будучність. Та ніхто не ворожив нічого рожевого. Ормен підслухав, як один говорив: „Треба було цілої скрині фляшок шкотської горівки, щоб нас у таку халепу завести, але й десять скринок горівки не поможуть, щоб нас з неї вивести". Він затиснув свої зуби.

„Я мусів це чути", він сказав, „але я вже більше не пю. Тепер берімся до роботи та пробуймо дістатися з цього положення. Ще надії тратити не можна. Маємо поживу! Зброю! Амуніцію! Але й небезпеки є: бо найкоротша дорога з краю Басутів, що лежить перед нами, є повна ворогів".